

בשולי ההרהורים על הטקטיקה

רס"נ בני מם

התנועות הממושכות והצורך בשמירת אנפים הולכים ומתארכים הביאום בהדרגה להיעצר הרבה לפני שהשיגו את מטרתם — הכרעת צבא היריב. הדוגמה הקלאסית לעניין זה במלחמת העולם הראשונה היא מערכת גורליצה במורדות הצפוניים של הקרפטים, שם הצליחה ההבקעה, אולם ניצול ההצלחה הלך ודעך, עד שנעצר הכוח המבקיע הרבה לפני השגת היעדים.

אשר לנו, דומה כי כוונת האויב מולו אנו ניצבים הנה לרוות את השטח בגייסות בתוך מערכים מבוזרים לעומק, הנשענים באגפיהם על מכשולים בלתי עבירים, במטרה ליצור מתחם מוגן אחד גדול הנהנה מעתודות שריון חזקות, אשר ימנע חדירה, ולא יאפשר לבצע איגוף או הבקעה. לכאורה אנו ניצבים שוב בפני משבר תמרון דומה לזה של מלחמת העולם הראשונה, אלא שהפעם רבה עצמת האש לאין שיעור, והמכשולים מורכבים לאין ערוך. ניתוח קרבות ההבקעה במלחמת העולם השנייה ולימודם תוך מיצוי דרכי הסיכול השונות על-ידי הצדדים, מוסיף אף הוא למורכבות בעיית התמרון.

המחבר מונה שלושה פתרונות טקטיים, אשר אכן עשויים להשיג את ההכרעה המיוחלת בשדה הקרב.

א. רכישה מחדש של חופש התמרון על-ידי סיוע הנדסי מתוחכם וצמוד, אשר יתגבר על מערכי המכשול בהם רווי שדה הקרב המודרני, ויאפשר את רצף תנועת השריון.

ב. הקרב המשולב בו רואה המחבר פתרון אפשרי אך מוגבל במידת מה, בגלל הטכניקות והמיומנות הגדולה הנדרשות מהמפקדים המפעילים, גורמים אשר נמצאים בסתירה ליכולתו של צבא אשר עיקרו מילואים.

ג. לדעת המחבר לא קיים בצה"ל איזון מספיק בין התמרון לאש, ולכן יש לחזק את יסוד האש על מנת להגיע לאיזון המיוחל.

על דרך זו ניתן להוסיף ולאמר, כי עלינו לנצל לטובתנו את הקשיים שמערים שדה הקרב הרווי על האויב, ולהפוך גורם זה מנוף לתנופת תמרון. כדוגמה לאפשרות האמורה עשוי לשמש ריגול המכשולים והביצורים לאורך הגבולות. ביצורים אלה מקבלים תכונות

זה לידי מיצוי מרבי אלא בעקבות תמרון מתאים. יסודות התמרון והאש מהווים שלמות אשר גורמיה משפיעים זה על זה. ככל שגדלה עצמת האש פוחתת יכולת ההתנגדות של האויב, וממילא גדל כושר התמרון של כוחותינו. ולהיפך: חיזוק יסוד התמרון מגביר את אפקטיביות אמצעי האש ומחולל שינוי ביחסי העצמה.

אם נוסיף להשפעה ההדדית שבין התמרון לאש את היחס הדומה שבין התמרון לתחבולה, דהיינו: התחבולה מעניקה תנופה לתמרון ואילו האחרון מוליד תחבולה — הרי נקבל מעין נוסחה האומרת: **הכרעה = תחבולה + תמרון + אש**. מאחר ששלושת גורמי היסוד האמורים של הטקטיקה (תחבולה, תמרון, אש) הם הבסיס להכרעה בשדה הקרב, לא ניתן לראות פעולה מוצלחת של שניים מהם ללא השלישי.

משבר התמרון

ההיסטוריה הצבאית רצופה מאבקים בין עליונות התמרון לעליונות האש. כאשר הוכרעו הפרשים הנורמניים תחת מטר חיצוי של אדוארד השלישי מלך אנגליה בקרב "קרסי", התברר שאבר הכלח על הפרשים, ומכאן ואילך היוו הלוחם הרגלי והקשת הארוכה את הנשק המכריע בשדה הקרב. אך לא עבר זמן רב, והסתבר שחיל הפרשים הקל, המצויד בקשתות קלות, אוגף בקלות את הקשתים הכבדים ומכריעם.

במלחמת העולם הראשונה הגיע שדה הקרב למה שמכנה המחבר "משבר התמרון". המלחמה הטוטלית הביאה אל המערכה עוצבות צבא אשר מילאו יבשות שלמות (במלחמת העולם הראשונה מהאוקיינוס האטלנטי ועד האלפים השווייצריים) תוך הסתייעות הדדית על-ידי היערכות כתף לכתף. הלחימה הנייחת של שתי מלחמות העולם החלה משנעצרה ההתקדמות. הניסיון להיחלץ מלחימה נייחת לבש אז צורת הבקעה ובעקבותיה — רדיפה.

הכוחות המבקיעים מתפרסים לעומק ולרוחב, ובהכרח יש להם אנפים ארוכים ופגיעים, המושכים את עתודות האויב שבגורות הסמוכות והשקטות יותר של החזית. בשתי מלחמות העולם היו על כן מקרים רבים, בהם החישו הכוחות המבקיעים את עצמם בנסותם לעבור למבצעי רדיפה וחדירה לעומק רב.

"מטרתו האמיתית של הטקטיקאי אינה לבקש אחר קרב, אלא אחר מצב טקטי רב-יתרונות עד כדי כך, שאם לא יספיק להוליד הכרעה מכוח עצמו, יוכל המשכו להשיגה לבטח על-ידי קרב." על דרך פרפרז-זה זו של דבריו לידל-הארט הנני מבקש להתייחס למאמרו של תת-אלוף דב תמרי "ההרהורים על הטקטיקה" ("מערכות" 273-274) תוך התמקדות בנושא הטקטיקה בצה"ל, משבר התמרון ודרכי הפתרון המוצעים על-ידי המחבר.

הטקטיקה בצה"ל

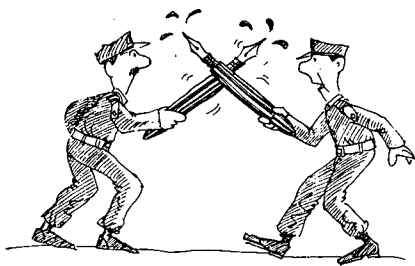
תיאור המחבר את הטקטיקה הצה"לית כפועל יוצא של תמרון ותחבולה אכן ממצים את מאפייני הטקטיקה כפי שבאו לידי ביטוי בשדה הקרב מאז מלחמת הקוממיות ועד ימינו.

התמרון נובע בדרך כלל מניצול נכון של פני הקרקע מוכפל במהירות הביצוע, כאשר הדגש מושם על רציפות והמשכיות. לא די להגיע פעם אחת לעמדת יתרון על האויב, אלא יש לנוע מעמדת יתרון אחת לרעותה, עד אשר תושג ההכרעה. למעשה ניתן לכנות זאת — שמירה על חופש התמרון.

מצד שני מכוונת התחבולה בעיקר אל הרוח של האויב. זו ניתנת פחות למדידה, ומרכיביה הם בדרך כלל ההפתעה, ההטעיה וההונאה. דהיינו: להכות במקום הצפוי פחות מכל, בעצמה בלתי משוערת ובעיתוי הנכון.

שני מרכיבים אלה בטקטיקה הצה"לית לא נבעו מנחיתותנו באמצעי אש, כפי שמשמע אולי מדברי המחבר, אלא בעיקר כתוצאה מהרצון להימנע מאבדות כבדות; לא דגלנו באמרתו של קלאוזוביץ "דם" יהיה מחיר הניצחון, אלא חתרנו לקיים את ביטחון המדינה על-ידי הנעת האויב להסרת איומו, דהיינו מטרה מסכלת. לשם כך יש להימנע עד כמה שאפשר מקרבות עקובים מדם, המותירים את שני הצדדים שואפי נקם ומרחיקים אותם מהסדרים.

נקודת מוצא זו משנה במקצת את האיזון שבין יסודות התמרון והאש לטובת היסוד הראשון, אך גם אם נדגיש יותר את יסוד האש, לא יבוא

(המשך מעמ' 46)

משלהם. לדוגמה: ראייתם כחזות הכל, ובעקבות זאת צמצום גייסות האחזקה. המשך תהליך זה עלול ליצור פערים הניתנים לניצול על-ידי התוקף. הבקעת קווי "נאק-פלוס" אולטרה" על-ידי מרלברו תוך ניצול גורם הזמן והמרחב והבקעת קו מגיניו במלחמת העולם השנייה עשויים ללמד, כיצד ניתן לאגוף או להבקיע מערכים מעין אלה ללא קשיים מיוחדים. ההלם הפסיכולוגי שנבע מכך שיתק למעשה את היריב עד כדי הכרעתו.

לבסוף יש לזכור, שחשיבות גורם התחבולה עולה על זו של גורמי התמרון והאש גם יחד. על דרך זו ניתן לראות את המשוואה באורח הבא: הכרעה = תחבולה × (תמרון + אש). את התחבולה ניתן להשיג על-ידי הפתעה, הונאה והטעיה, ולפעמים על-ידי שלושת יסודות אלה גם יחד. בדרך זו ניתן לפתח תנופה התחלתית עצומה העשויה לשרת את יסוד התמרון. דוגמאות קלאסיות לכך הן: הפעלת חטיבת הצנחנים של אריק שרון במבצע "קדש", התקפת חיל האוויר במלחמת ששת הימים, וכן הבקעת אוגדת האלוף טל באותה מלחמה.

מאמרו של תא"ל דב תמרי מנתח בצורה בהירה את המצב הטקטי בו אנו נמצאים כיום, תוך ניסיון לבדוק את השפעת מצב זה על ניהול המלחמה בכללותה. המאמר מעלה מספר קווי מחשבה הזורים אור על פתרונות אפשריים. דומה שראויה התחבטות זו בסוגיית תורת המלחמה לשמש חומר רקע לדיון טקטי מקיף בבעיות קונקרטיות אותן צופן שדה הקרב העכשווי.

החייל להשתחרר, לתפוס נכון, ולקבל מכה. אימון כזה מפתח יכולת התקפה כאשר זו נדרשת, הן בהתגוננות והן בהתקפה. הדבקות במטרה היא אחד מהערכים המיושגים ביותר בצה"ל. היא מגלמת בחובה מוטיבציה, עקשנות וכוח רצון. התושייה הגופנית להתגבר על מכשולים הצפויים בדרך להשגת המטרה, מבטיחה כושר ניידות (המהווה ערך חשוב בפני עצמו) המתפתח בד בבד עם תכונות הנפש של הדבקות במטרה תוך כדי אימון יסודי בהתגברות על מכשולים (מלאכותיים וטבעיים). קשה להעלות על הדעת איכות לוחם ללא ערכים אלה. כושר ההתמצאות (גם הוא שייך לניידות) בא לידי ביטוי בניווטים. איכותו של חייל, המסוגל לקרוא במפה ולא לאבד את האוריינטציה, כאשר הוא נמצא במצבים של עייפות וצריכת חמצן גבוהה, בשעת התנועה המהירה בשטח (ריצה), ומסוגל לחשוב במצב של "לחץ ואמץ גופני", איננה ניתנת לערעור. קליעה נכונה ומדויקת היא מיומנות נדרשת ומובנת מאליה, וידוע ש"הבעיה" מתעוררת בשעת מאמץ. תפעול הנשק, שליטה על מערכות הגוף ועל העצבים במצבים קשים ומפרכים כאשר הדופק עולה לעתים על 160 פעימות בדקה, ובשעה שחשוב שכל כדור יפגע במטרה הם דברים שקשה להשיג אך ורק בחינוך ובהקניית מוטיבציה ואהבת מולדת.

סיכום

נראה כי מן הראוי לציין את השאיפה של צה"ל לקבל נוער מבוסס בנושאי הכושר הגופני והמיומנויות שהזכרו. ואכן לאחרונה, נענה הפיקוח על החינוך הגופני במשרד החינוך לרשימות הצבא והחילט ללכת לקראתו במירת האפשר. בנוסף לכך שלאחר רונה בוצעה אליפות בתי ספר תיכוניים בכושר גופני ביזמת צה"ל יש גם כוונה לשלב קרב-מגע בתכניות הלימודים, החל מכיתות נמוכות בבתי הספר היסודיים. נושא הניווט נבדק גם הוא ונושאי הקליעה וההתגברות על מכשולים יודגשו כחלק של שלי"ח. בעת הגיוס יהיה על צה"ל לשפר את הידע ואת הכושר הגופני ובהשקעה סבירה של זמן ואימונים להפכם לחלק מהחיילות כך שיהיו יעילים לצבא.

סוגיית הכשרתו של הנוער והכנתו לקראת הצבא שנויה במחלוקת בין המחייבים זאת לבין אלה הרואים זאת כ"מיליטאריזם". אולם אם נתעלם מהצבאיות שבדבר, אפשר יהיה להיווכח שמיומנויות אלה הן בעלות ערך רב בפני עצמן ותרומתן לאיכות החיים חשובה מאוד.

בצה"ל על כל פנים חובה להבין את משמעותם של הדברים ולהקדיש לאימון הגופני, לכושר ולמיומנויות את תשומת הלב המתחייבת מהשאיפה לשפר את איכות החייל כאדם וכלוחם.

ליכולת של החיילים. (2 דקות חימום, 5 דקות של תרגילי כוח וחזק, כ-12 דקות ריצה שוטפת לסיבולת, ודקה אחת להרפ"ייה). אימון כזה אשר יבוצע בתרגולת יומית באופן שגרתי באחריות המפקד, ייצור מצב יציב של רמת כושר בסיסית, ממנה ניתן ל"זנק" לפעילויות גופניות בהתאם לצורך, ללא משברים גופניים חריפים. כושר גופני מורכב ברמה גבוהה ומקצועית יותר ניתן לבצע באופן סלקטיבי ע"י מדריכי אימון גופני וכושר קרבי.

מיומנות ואיכות לחימה אישית

הקניית הכושר הגופני אינה מסתכמת באימוני כושר בלבד, שכן למיומנויות הכושר הקרבי חלק נכבד בעיצוב נפשו של האדם כחייל ויש להן תרומה ישירה לאיכות הלחימה האישית. "נפש בריאה בגוף בריא", אמרו חכמים, אך בדרך כלל קיימת נטייה להעניק תשומת לב רבה יותר לנפש. מיומנויות היסוד של הכושר הקרבי הן: קרב-מגע, התגברות על מכשולים וניווט, שחייה והצלחה, קליעה וירי במאמצים. הספקנות וחילוקי הדעות לגבי מיומנויות הכושר הקרבי רבים מהרווחים לגבי כושר גופני, למרות שחשיבותן של מיומנויות אלה אינה נופלת משל הכושר הגופני ובמידה מסוימת, אפילו עולה עליה. מיומנויות אלה כוללות בתוכן כישורים פיזיים-מוטוריים ופסיכולוגיים לאדם על מנת שיוכל לתפקד בעילות כחייל לוחם. העיסוק בהן, הלמידה, התרגול והאימונים, מפתחים תכונות אלו, אשר ספק אם ניתן לפתחן באיזו דרך אחת ובהן באופן ישיר ויעיל כבאימון הגופני. משיחות עם מפקדים אנו למדים שהם מתקשים להבין את תרומתו של הכושר הגופני לאיכות החייל. קשה למפקד בשריון לדוגמה, לקשר את השחייה לאיכות חייליו. אולם הדבר יהיה מובן יותר, אם נדגיש את התרומה הנפשית שבדבר שהיא היא החשובה לאיכות. חייל לוחם הוא קודם כל אדם, ועל כן העלאת איכותו של האדם תהווה תרומה ליצירת איכות גבוהה יותר של לוחם. מכאן שגם אם השחייה נראית כמקצוע, שאינו קשור לחייל, הרי, אין להתעלם מהעובדה ששחייה תורמת לאיכותו של החייל כאדם, מוסיפה לו ביטחון עצמי (בידעו שהוא יכול להתגבר על מכשול מים) ואף שקט נפשי. לתכונות אלה יש קשר ישיר לאיכות הלחימה. אלא שישנן דוגמות נוספות, חדות יותר. קרב מגע, לדוגמה, מתייחס באופן ישיר לנושא הלחימה וצריך היה להעסיק מפקדים וחיילים הרבה יותר מכפי שהוא מעסיק אותם כיום. על החייל לשפר את יכולת הלחימה האישית שלו מאחר שהוא עלול למצוא את עצמו, למרות הטכנולוגיה של המלחמה המודרנית, בקרב פנים-אל-פנים בשדה הקרב, ואפילו בתחנת הטרמפים. עצם האימון בקרב מגע, מקנה ללוחם תכונות חשובות, שאף מפקד לא יכחיש את חשיבותן. באימון הנכון לומד